

**ХОТИН-ҚИЗЛАР ВА БОЛАЛАР ХУҚУҚЛАРИ,ЭРКИНЛИКЛАРИ
ХАМДА ҚОНУНИЙ МАНФААТЛАРИНИ ИШОНЧЛИ ХИМОЯ ҚИЛИШ
ДАВЛАТ СИЁСАТИНИНГ УСТИВОР ЙУНАЛИШЛАРИДАН БИРИДИР.**

*Муаллиф:Паркент тумани адлия бўлими юридик
хизмат кўрсатиш маркази бош юристконсулти
М.М.Пайзиев.*

**“Хотин-қизлар ва болалар ҳуқуқлари, эркинликлари ҳамда қонуний
манфаатларини ишончли ҳимоя қилиш”**

Калит сўзлар: “Хотин-қизлар ва болалар ҳуқуқлари, эркинликлари ҳамда
қонуний манфаатлари, жавобгарлик”

Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан 11.04.2023 йил куни
“Хотин-қизлар ва болалар ҳуқуқлари,эркинликлари ҳамда қонуний
манфаатларини ишончли ҳимоя қилиш тизимини янада такомиллаштириш
муносабати билан айрим қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар
киритиш тўғрисида”ги қонунни имзолаган бўлиб,давлатимиз томонидан ушбу
соҳадаги муносабатлар сиёсатимизнинг устивор йўналиши эканлигидан
далолатдир .

Мамлакатимизда хотин-қизлар ва болалар ҳуқуқлари, эркинликлари
ҳамда қонуний манфаатларини тазйиқ ва зўравонликдан ишончли ҳимоя
қилишнинг институционал ҳамда ҳуқуқий асосларини тубдан
такомиллаштиришга, болалар орасида назоратсизликнинг ва улар томонидан
ҳуқуқбузарликлар содир этилишининг олдини олишга, шунингдек ногиронлиги
бўлган болаларни ҳамда ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни давлат
томонидан қўллаб-қувватлашга қаратилган кенг қўламли ишлар амалга
оширилмоқда.

Шу билан бирга бугунги кунда ҳуқуқни қўллаш амалиётида хотин-
қизларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларини ишончли
ҳимоя қилиш билан боғлиқ масалаларда бир қатор муаммолар мавжуд. Хусусан,
хотин-қизлар ва болаларнинг ҳуқуқларига дахл қилувчи жиноий қилмишлар
учун мутаносиб санкциялар белгиланмаган, хотин-қизларни шилқимлик ва
зўравонликдан ҳимоя қилишнинг ҳуқуқий кафолатлари мавжуд эмас, тазйиқ ва
зўравонликдан жабрланган шахсга давлат ҳимоясини тақдим этувчи ордернинг
амал қилиш муддати (ўттиз кун) хотин-қизларнинг ҳуқуқлари ҳамда қонуний
манфаатлари етарли даражада ҳимоя қилинишини таъминлаш имконини

бермайди, алиментларни тўламаганлик учун жазо сифатида жарима солиниши янада кўпроқ молиявий қийинчиликларни келтириб чиқармоқда.

Бундан ташқари Вояга етмаганлар ишлари бўйича республика идоралараро комиссиясининг, вояга етмаганлар ишлари бўйича Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар, туманлар (шаҳарлар) идоралараро комиссияларининг фаолияти ислоҳ этилиб, улар тегишинча Болалар масалалари бўйича миллий комиссия, болалар масалалари бўйича Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳар ва туманлар (шаҳарлар) комиссиялари этиб қайта ташкил этилди.

Ушбу Қонун билан Ўзбекистон Республикаси қонунларига хотин-қизларни ижтимоий-иқтисодий соҳада ўз ҳуқуқлари ва манфаатларини амалга оширишида қўллаб-қувватлаш масалаларини тартибга солувчи қонунчиликни халқаро стандартлар асосида такомиллаштиришни назарда тутувчи, шунингдек болалар масалалари бўйича комиссиялар фаолиятининг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлаб қўювчи ўзгартишлар киритилмоқда.

Ушбу Қонун хотин-қизлар ва болаларга нисбатан шилқимлик ҳамда зўравонликнинг олдини олишга, оилалардаги маънавий-ахлоқий муҳитни яхшилашга, болалар ва хотин-қизлар ҳуқуқлари билан боғлиқ халқаро индексларда мамлакатимизнинг ўрнини яхшилашга хизмат қилади, шунингдек Болалар масалалари бўйича миллий комиссия, болалар масалалари бўйича Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳар ва туманлар (шаҳарлар) комиссиялари фаолиятининг мустаҳкам ҳуқуқий асосини яратади.

Хусусан ушбу қонун билан Жиноят кодексига қуйидаги ўзгартиш ва қўшимчалар киритилди:

- Вояга етмаган шахс тавсифланган ёки тасвирланган порнографик маҳсулотлар билан муомала қилиш вояга етмаган шахс иштирокида қўшмачилик қилиш, фоҳишахоналар ташкил этиш жиноятлари жиноятга тайёргарлик ёки суиқасд босқичида тўхтатилганда, мазкур жиноятлар учун жазо тайинлашда енгиллик берилмайди.
- Қуйидаги жиноятларни содир этганларга жазодан муддатидан илгари шартли озод қилиш қўлланилмайди:
 - 18 ёшга тўлмаган жабрланувчи номусига тегиш ва уни жинсий алоқага мажбур этиш билан боғлиқ жиноятлар;
 - 16 ёшга тўлмаган шахс билан жинсий алоқа ёки унга уятсиз-бузуқ ҳаракатлар қилиш;
 - вояга етмаган шахс тавсифланган ёки тасвирланган порнографик маҳсулотлар билан муомала қилиш;
 - вояга етмаган шахс иштирокида қўшмачилик қилиш, фоҳишахона ташкил этиш билан боғлиқ жиноятлар.

- Аёлни ҳомиласини сунъий туширишга мажбурлаганлик учун жавобгарлик кучайтирилиб, жарима миқдори БҲМнинг 100 бараваридан 200 бараваригача ёки 3 йилдан 5 йилгача муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш ёхуд 300 соатдан 360 соатгача мажбурий жамоат ишлари ёки 2 йилдан 3 йилгача ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланаши белгиланди. Илгари БҲМнинг 50 бараваригача жарима ёки 300 соатгача мажбурий жамоат ишлари ёхуд 2 йилгача ахлоқ тузатиш ишлари назарда тутилган.

- Номусга тегиш (118-модда) ва жинсий эҳтиёжни зўрлик ишлатиб ғайритабиий усулда қондириш (119-модда) жиноятлари учун жавобгарлик 5 йилдан 8 йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланиши белгиланди. Илгари 3 йилдан 7 йилгача эди.

- Шунингдек, мазкур жиноятлар ногиронлиги бўлган шахсларга, собиқ хотинига, бир рўзғор асосида биргаликда яшаётган шахсга ёхуд умумий фарзандга эга бўлган шахсга нисбатан содир этилиши, жабрланувчига қараб туриш юклатилган таълим, тарбия, даволаш ёки бошқа муассасанинг ходими томонидан содир этилиши жиноятни оғирлаштирувчи ҳолат деб топилиши назарда тутилмоқда.

Шунингдек ушбу Қонун билан Оилавий (маиший) зўравонлик учун жавобгарлик киритилди. Унга кўра, хотинига (эрига), собиқ хотинига (собиқ эрига), бир рўзғорда яшаётган шахсга ёки умумий фарзандга эга шахсга нисбатан:

-мулк, таълим олиш, соғлиқни сақлаш ва (ёки) меҳнатга оид ҳуқуқини амалга оширишга тўсқинлик қилиш;

-мол-мулкига ва шахсий ашёларига қасддан шикаст етказиш;

-уларнинг шаъни ва кадр-қимматини таҳқирлаш, уларни кўрқитиш, яқин қариндошларидан ажратиб қўйиш, мазкур ҳаракатлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилса, БҲМнинг 20 бараваридан 30 бараваригача жарима ёки 160 соатдан 300 соатгача мажбурий жамоат ишлари ёхуд 2 йилгача ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланади.

- Юқоридаги шахсларни дўппослаш, тан жароҳати етказиш етказилган жароҳатдан келиб чиққан ҳолда оғирлаштирувчи ҳолатларни келтириб чиқарса, хусусан:

-соғлиқнинг узоқ вақт (камида 21 кун, аммо 4 ойдан кўп бўлмаган даврда) ёмонлашувига ёки умумий меҳнат қобилиятининг 10 фоизидан 33 фоизигача йўқолишига сабаб бўлган қасддан баданга ўртача оғир шикаст етказиш содир этилса, 2 йилдан 3 йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланиши мумкин.

Вояга етмаган шахс билан жинсий алоқа қилганлик учун жавобгарлик чоралари кучайтирилди. Жумладан:

-16 ёшга тўлмаган шахс билан жинсий алоқа қилганлик учун – 3 йилдан 5 йилгача озодликдан маҳрум қилиш;

-16 ёшдан 18 ёшгача бўлган шахс билан моддий қимматликлар бериш ёки мулкрий ёхуд бошқача тарзда манфаатдор этиш орқали жинсий алоқа қилиш – 2 йилдан 4 йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланиши мумкин.

-Шунингдек, шахснинг шаънини ва қадр-қимматини камситувчи ҳамда инсон ҳаётининг сир тутиладиган томонларини акс эттирувчи маълумотларни ошкор қилганлик учун жавобгарлик белгиланди.

-Мазкур жиноят оғирлаштирувчи ҳолатларда 3 йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

*Паркент тумани Адлия бўлими
Юридик хизмат кўрсатиш маркази
Бош юристконсулти
М.М.Пайзиев*

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан 11.04.2023 йил куни “Хотин-қизлар ва болалар ҳуқуқлари, эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилиш тизимини янада такомиллаштириш муносабати билан айрим қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги ЎРҚ-823-қонуни.
2. Янги тахрирдаги Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси.
3. Янги тахрирдаги Ўзбекистон Республикаси Махмурий жавобгарлик тўғрисидаги Кодекси.